

Porazdelitev bogastva in družbena giblivosť

Uvod

Tako na raziskovalnem kot na političnem prizorišču se vse več pozornosti namenja socialnim razlikam in gospodarski neenakosti. Jasno je, da premoženje, ki ga ima (ali nima) posameznik, močno vpliva na njegove priložnosti v življenju. Pretekle raziskave so pokazale, da je bogastvo porazdeljeno precej bolj neenako kot prihodki. S staršev se lahko na otroke prenese po številnih kanalih in jim je v pomoč, medtem ko so priložnosti otrok omejene, če starši niso dovolj premožni.

Raziskava, predstavljena v tem poročilu, se osredotoča na premoženje na člana gospodinjstva.

Ozadje politike

V središču strategije EU za rast je vključujoča rast, katere temeljno načelo so enake priložnosti za vse. Na istem načelu temelji tudi evropski steber socialnih pravic. Raziskave o premoženju lahko pomagajo pojasniti neenakosti, tako da poudarijo razlike v premoženju v posameznih državah in med njimi ter v družbenih skupinah, pa tudi s preučevanjem pomena premoženja, ki ga ima (ali nima) posameznik, za njegove življenjske priložnosti.

Raziskave o premoženju lahko prispevajo tudi k ambiciji EU o pravičnem obdavčevanju. Poleg tega bo analiza porazdelitve bogastva prispevala k oblikovanju celovite podobe revščine v Evropi ter omogočila izpopolnitev politik za njeno zmanjšanje in pripravo vključujočih zdravstvenih politik. Tovrstne raziskave lahko pomagajo opredeliti gospodarsko najranljivejše skupine, tudi v okviru pandemije covid-19, in s tem prispevajo k pripravi ustrezne podpore.

Ključne ugotovitve

Bogastvo in neenakost

- Po podatkih iz raziskave o finančnih sredstvih in porabi v gospodinjstvih (HFCS) se premoženjska neenakost med skupnim prebivalstvom 14 držav v treh valih opazovanj (2010, 2014 in 2017) skoraj ni spremenila. V štirih državah (Finski, Grčiji, Slovaški in Sloveniji) je prišlo do statistično pomembnega povečanja, v dveh (Latviji in Poljski) pa do zmanjšanja.
- Med 21 državami, vključenimi v raziskavo, je bila premoženjska neenakost najmanjša v večini vzhodno- in južnoevropskih držav članic, največja pa v Avstriji, Nemčiji, na Cipru in Nizozemskem. Ugotovljeno je bilo tudi približevanje, saj je na primer v nekaterih državah z višjimi začetnimi stopnjami neenakosti prišlo do znižanja, v nekaterih z nižjimi začetnimi stopnjami pa do zvišanja.
- V 21 državah, vključenih v raziskavo, je vrednost sredstev (brez obveznosti) najbogatejšega kvintila v povprečju šestdesetkrat večja od vrednosti sredstev najrevnejšega kvintila.
- Pri več kot 4 % prebivalstva v teh državah vrednost obveznosti presega vrednost sredstev. Ljudje z negativnim neto premoženjem gospodinjstva so večinoma mladi, z nizkimi prihodki in malo sredstvi, zanje je bolj verjetno, da so brezposelni, živijo v najetem stanovanju ter izkoriščajo zasebna posojila in kreditne linije.
- V vseh zadevnih državah v povprečju velja, da za 80 % gospodinjstev, ki so po neto premoženju najrevnejša, glavno prebivališče gospodinjstva pomeni več kot polovico skupnih bruto sredstev, za najbogatejših 20 % gospodinjstev pa 42 % skupnih bruto sredstev. Pri najbogatejših 20 % poslovno premoženje iz samostojnih dejavnosti sestavlja 12 % bruto sredstev.
- Če se upoštevajo druge socialno-ekonomske značilnosti, je v neto premoženju opazna razlika po spolu. V enočlanskih gospodinjstvih s terciarno izobrazbo je ta razlika najmanjša v Estoniji, Franciji, Nemčiji in na Madžarskem, največja pa v Avstriji, Grčiji in na Nizozemskem.

Stanovanja in lastništvo stanovanj

- Lastništvo stanovanj je pogostejše v državah članicah z manjšo premoženjsko neenakostjo. Če se iz izračuna izključijo nepremičninsko premoženje in hipotekarni dolgovi, se premoženjska neenakost poveča v vseh državah razen ene, kar pomeni, da ima lahko lastništvo stanovanj izenačevalen vpliv na porazdelitev bogastva. Videti je, da se zaradi lastništva stanovanj stopnje premoženja zvišajo, zlasti za spodnje kvintile po porazdelitvi bogastva.
- Najemniki so precej manj premožni od lastnikov stanovanj. Tudi v Avstriji, Franciji, Nemčiji in na Nizozemskem, kjer v najemniških stanovanjih živi od tretjina do polovica prebivalstva, zelo malo najemnikov (od 1 % do 4 %) pripada najbogatejšemu kvintilu po neto premoženju. Poleg tega je premoženjska neenakost med najemniki veliko večja kot med lastniki stanovanj.
- Druga sredstva razen depozitov, prostovoljnih pokojninskih shem in nepremičnin ima le malo ljudi, zlasti malo najemnikov, kar kaže, da se ljudje za položaj najemnika večinoma ne odločijo sami, na primer tako, da bi denar, s katerim bi lahko kupili stanovanje, raje vložili v finančna sredstva s potencialno visokim donosom.
- Posameznikov, ki so lastniki stanovanj zaradi prenosa premoženja s sorodnikov (13 % prebivalstva), med najrevnejšim kvintilom skoraj ni, kar nakazuje visoko stopnjo obstojnosti premoženja.

Družbena gibljivost

- Raziskave kažejo na očitno obstojnost premoženja, saj so posamezniki, katerih gospodinjstvo je prejelo znatno darilo ali dediščino, v vseh skupinah po starosti in izobrazbi v povprečju bogatejši.
- Med višjimi stopnjami izobrazbe in premoženjem obstaja jasna povezava.
- V raziskavah je poudarjena pomembnost izobrazbe staršev za medgeneracijsko gibljivost. Če ima starš terciarno izobrazbo, je verjetnost, da bodo katero od oblik terciarnega izobraževanja zaključili tudi potomci, veliko večja, ta povezava pa se je v zadnjih desetletjih še okrepila.
- Poleg izobrazbe staršev je z doseganjem višje izobrazbe povezano tudi premožno poreklo, kot kaže prejem znatnega darila ali dediščine. Poleg tega lahko k boljšim izobraževalnim izidom prispevajo tudi boljši stanovanjski pogoji med odraščanjem.

- Učinek premoženja staršev na premoženje potomcev je dvojen, in sicer se s premoženjem staršev zagotovi primeren življenjski standard, ki je med odraščanjem bistven in vodi do pridobivanja višje izobrazbe, poleg tega pa to premoženje za mlade odrasle pomeni varovalo, saj se lahko za finančno podporo zanesejo na starše.
- Socialno poreklo je še vedno pomemben dejavnik, ki vpliva na verjetnost premožnosti. V več državah je povprečno povečanje premoženja zaradi dediščine večje od povečanja, ki je povezano z univerzitetno diplomom v primerjavi z zgolj osnovnošolsko izobrazbo.

Smernice politike

- S spremljanjem porazdelitve bogastva in analiziranjem posledic neenakomerne porazdelitve se pridobivajo podatki za oblikovanje pravičnih socialnih politik.
- Z uvedbo obvezne izjave o premoženjskem stanju bi prispevali k boju proti skritemu premoženju in skritim prihodkom, olajšali spremljanje porazdelitve bogastva, spodbujali bolj premišljene finančne odločitve in omogočili kakovostnejše raziskave o premoženju.
- Z uskladitvijo davkov, povezanih s premoženjem, v EU bi zagotovili enake pogoje za vse in prispevali k boju proti davčnim utajam. S spodbujanjem finančne pismenosti bi lahko spodbudili večjo razpršenost sredstev v korist revnejših prebivalcev.
- Javne politike za enake možnosti, s katerimi bi uravnotežili razlike v premoženju, bi bilo treba osredotočiti na zagotavljanje dobrih življenjskih razmer v otroštvu, doseganje (ali dvig) minimalne stopnje izobrazbe in spodbujanje dostopa do višjega izobraževanja.
- V stanovanjskih politikah bi si bilo treba prizadevati za pravične in učinkovite pristope, s katerimi bi povečali ponudbo stanovanj v mestih, izboljšali javni promet in spodbujali delo na daljavo, da bi zmanjšali povpraševanje po stanovanjih v prenapolnjenih mestnih središčih. V ta namen je bistveno, da se vzpostavi ravnovesje med podpiranjem lastništva stanovanj in zagotavljanjem javnih stanovanj.

Dodatne informacije

Poročilo *Wealth distribution and social mobility* (Porazdelitev bogastva in družbena gibljivost) je na voljo na naslovu <http://eurofound.link/ef20034>

Vodja raziskav: Tadas Leončikas

information@eurofound.europa.eu